

El comerç de la neu a les nostres comarques

(POUS DE NEU O NEVERES)

En arribar aquests dies, vots s'han preguntat mai què feien els nostres avantpassats per poder consumir begudes fredes com les que alleugen la calor de l'estiu?. Suposo que més d'una persona, sense pensar la resposta, dirà que utilitzaven gel, donant per fet que els electrodomèstics no apareixen en la nostra societat fins ben entrat el segle XX. Però... s'hi han pensat que les fàbriques de gel no apareixen fins a la segona meitat del segle XIX?

Arribats en aquest punt, hi ha sols una resposta: utilitzaven el gel procedent de la neu emmagatzemada durant l'hivern en pous de neu o neveres, la qual cosa va donar lloc a un vertader comerç en tot l'àmbit mediterrani en general i, en particular, a les nostres comarques.

La utilització del gel per refrescar la beguda o com medicina sembla que comença a Egipte fa quasi 5.000 anys, encara que el vertader comerç de la neu es va iniciar a Mesopotàmia cap a l'any 2000 a.C. Com totes les cultures de Mesopotàmia, la tècnica de l'aprofitament de la neu per a refrescar la beguda va estenent-se cap a occident, de la qual cosa hi ha notícies al "Libro de los Proverbios de Salomón" (any 1000 a.C.).

Pel que fa al Mediterrani occidental, no tenim referències tan antigues sobre aquest suggeridor aprofitament de la neu, encara que -hi ha algunes hipòtesis que indiquen que els aljubs excavats en la roca del poblat ibèric de Castellar de la Meca, a Aiora (València), han pogut ser dipòsits de neu (els recomano que -si poden- no deixen de visitar les restes d'aquest poblat, situat prop d'Almansa, per admirar allò que el ser humà ha estat capaç de fer pels seus propis mitjans en altres temps).

A Grècia, sembla que l'ús domèstic de la neu és més o menys corrent cap al 500 a.C., per més que Hipòcrates assegurés que podia provocar impotència. També el poble romà utilitzava la neu com medicina o per refrescar ali-

ments i begudes al segle I de la nostra era, com ho demostra el fet que hi ha indicis d'un dipòsit per a neu entre les ruïnes romanes de l'Almoïna, a la ciutat de València. Durant la major part de l'Edat Mitjana, decau totalment l'ús i el comerç de la neu en el món cristià occidental, tot i que es manté viu entre els musulmans; és per això que, a Espanya, a causa del contacte estret amb el món àrab, l'ús i el comerç de la neu, es va recuperar molt abans que en la resta d'Europa.

En la Corona d'Aragó, hi ha notícies que el gel era utilitzat com anestèsia per alguns metges cap a l'any 1250, i és segur que, cap aqueixa mateixa època, hi havia pous de neu a Port del Comte. Ja a la fi del segle XIV, l'ús de la neu en els regnes peninsulars era comú entre la noblesa i les classes altes.

Segons dades disponibles del segle XVI, sembla que, en aquesta època, existeix ja un comerç més o menys organitzat de la neu per tot el territori valencià. Segurament, el principal comerç de la neu en aquesta època s'ha de situar a la Serra de Mariola, des dels pous de la qual s'abastava la ciutat d'Alcoi, com també Gandia, Alacant i, fins i tot, València. Precisament sobre la Serra de Mariola i Alcoi vull comentar que fou allí, durant les vacances de Semana Santa que vaig passar a Atzeneta d'Albaida -el poble de Paqui, la meua dona-, on va començar a sortir a la llum aquest article, després d'haver visitat algunes neveres de la mencionada serra (entre d'altres la famosa "Nevera Gran" o "Arquejada") i haver localitzat a Alcoi la suficient bibliografia per a parlar del tema.

A les comarques nostres del nord de Castelló, sembla que, també en aquesta mateixa època, comença a ser habitual el comerç de la neu; així ho demostren algunes dades de què disposem: en 1571, s'autoritza la construcció d'una nevera a Ares del Maestrat i, en juny de l'any 1590, la vila de

Cami d'entrada, excavat a la roca, al poblat ibèric de Castellar de la Meca (Aiora)

Aljub del poblat ibèric de Castellar de la Meca (Aiora)

Nevera Gran o Arquejada (Serra de Mariola)

Arcades de la Nevera Gran o Arquejada (Serra de Mariola)